

Elverums-fullmakten og debatten om når krigen sluttet i Norge

Debatten om Elverums-fullmakten ruller videre i Morgenbladet. Den viser at tro og viden ikke alltid er samme sak.

Av John Sand

Egentlig hadde jeg med min artikkel 21/12 ment å avslutte debatten. Men etter å ha fått en ny debatt-motpart, ber jeg om plass til noen ytterligere dokumentasjoner. Først og fremst legger jeg frem det helt avgjørende bevis.

I spørsmålet om «fortsettelseskrigen» ville det vel være nok å henvise til mitt debattinnlegg i Morgenbladet 22/3 1971 (som ikke ble imøtegått). I siste avsnitt skrev jeg: «Ved siden av det enstemmige statsrådvedtak 7. juni 1940, bifalt av Kongen, om «håpløst for Norge å fortsette krigen» synes jeg den omstendighet at daværende Kronprins Olav sterkt ønsket å bli igjen i Norge, tydelig viser at det slett ikke var på tale å fortsette noen krigføring fra England. Det er jo fullstendig utenkelig at vår daværende Konge skulle komme med noe ønske om å unndra seg de plikter som en fortsatt krigføring ville føre med seg». Jeg følger meg overbevisende om at selv Stein Ørnhoj og den håndfull republikanere som finnes er enig med meg. Hvis mine debattmotstandere har en annen oppfatning forbauser det meg meget. Det er kanskje nødvendig å sitere et par linjer fra Herads- tveits bok KONGEN SOM SA NEI. Ifølge s. 75 spør forfatteren H: «Kronprinsen tilbød seg i sluttfasen å bli igjen i Norge?». Til dette svarte Kongen: «Ja, det stemmer». Statsråd Hjeltnet forteller i VEKSTÅR OG VARG- TID s. 179 at «Kronprinsen tok derefter igjen opp den tanken han før hadde bragt på bane om å bli igjen i landet». Hjeltnetvit opplyser på samme side at det i statsrådsprotokollen ble gjort en tilføyelse om denne sak.

Intet statsrettslig

Den proklamasjon som «fortsettelseskrigerne» stadig trøster

Historisk klipp fra Adresseavisen 20. september 1946.

seg med er derimot ikke noe statsrettslig dokument, og som den kloke mann Hjeltnetvit er nevner han ikke proklamasjonen med ett ord i sin ellers detaljrike og meget nøkterne bok. En historisk forfatter har karakterisert proklamasjonen som «en svulstig melding til folket om at nå reiser vi». Konsipisten, Koht, har om bakgrunnen for proklamasjonen fortalt i FRA SKANSE TIL SKANSE. «Eg tenkte på den verkningen det ville gjera på det norske folket om regjeringa rømte landet, og eg tok til å laga i hovudet ei kunngjering om avferda slik at ho ikke skulle gjera alt for skade for landet». I samme bok fortel-

ler Koht om sin reaksjon da han hørte proklamasjonen ble lest opp i Tromsø radio: «Det var mi eiga røyst som bar ho fram, og det kjendes som eg forkynde dødsdommen over meg sjølv. I samanheng med det fylgte meldinga om at alle krigstiltak (min understr.) skulle slutte kl. 24.00. Det var nederlaget som vart fastslått og kunngjort. (Min understr.) Om forståelsen av proklamasjonen viser jeg til Paal Bergs uttalelse til dr. Delbrugge 16/6 1940: «- men jeg for min part tror at denne proklamasjon ikke har virkekraft i Norge som okkupert land». (Kilde Stort. Forh. B 7a sak 3.) Se også friherre Johan Beck Friis' rap-

port nr. 641 sendt fra Oslo 13/6-40 til svensk UD, hvor Beck Friis gir en utførlig beretning om et to timer langt besøk av en landskjent nordmann. Om vedkommende beretter den svenske sendemann: «Han hadde forvissat seg om att regjeringen i England folkrättslig sett ej är berättigat ge några direktiv till befolkningen i Norge». I et såkalt Handbrev, inkommet til svensk UD 2/7-40, skriver sendemannen bl.a.: «Regjeringen är det numera praktiskt taget ingen som håller på».

Andre bevis

Jeg kunne fylle mange Morgenblad med dokumentasjoner om krigsopphør i juni 1940, men må innskrenke meg til følgende: 1. Norge fikk ikke krigsbytte, noe de ville ha vært berettiget til dersom de hadde vært ansett som krigførende. Se om dette, Hartmann: BAK FRONTEN, s. 253 og 344. 2. Birger Ljungberg (norsk forsvarsminister inntil 20/3 1942) sa under ed i Skancke-saken: at han ikke «kunne huske at det i hans Englandstid som forsvarsminister ble foretatt selvstendige norske krigsoperasjoner». (Kilde: Aftenposten 28/11-47. 3. Statsråd Meisdalshagen sa i et intervju i Arbeiderbladet 6/4 1948: «Vi hører til i første gruppe, sammen med Sverige og Portugal, slike land som ikke har vært krigførende». 4. Mer som et kuriosum kan jeg for herr Baalsrud nevne at endog H. og Sjøtiddende 30/9 1948 inneholdt et bevis på krigsslutt, i det avisen opplyser at det i juli 1940 kom ordre fra Air Ministry om «ingen flytelling for norske flyvere». Ifølge avisen var begrundelsen at «det politiske forhold mellom Norge og England var ikke klart etter kapitulasjonen...» (Engelske militærledere var kjent med folkerettens bestemmelser og var redd for å bryte den.) 5. General Ruges oppfatning om stater som har kapitulert: «Offisielt er det (Frankrike) også i og med sin kapitulasjon nøytralt og ute av krigen. (Min understr.) Kilde: Ruge: KRIGENS DAG- BOK II, s. 15-16. Frankrike stod naturligvis ikke i noen særstil-

ling, det samme måtte gjelde Norge.

La meg her tilføye: At nordmenn deltok som privatpersoner er ikke mine ord. De stammer fra Regjeringsadvokaten, og ble tatt til følge av norsk domstol i juni 1956.

Må overholdes

Om kapitulasjonsavtaler henvises til Erik Colbans doktoravhandling: STORTINGET OG UTENRIKSPOLITIKKEN s. 330: «Ifølge landkrigsreglementets art. 35 skal imidlertid kapitulasjonsavtaler overholdes av begge parter, og det kan ikke være meningen å pålegge befalingsmenn en plikt etter norsk rett til å begå handlinger som motparten, etter folkeretten, kan betrakte som krigsforbrytelser.»

Pressens syn

Når det gjelder henvisningen til Deutsche Zeitung vil jeg bare si at pressefolk skriver så mangt, ikke sjelden dokumenterer de liten innsikt i de ting de skriver om. La meg om det tyske syn få henvise til fagmannen Castberg som i «Norge under okkupasjonen» s. 17-18 anfører: «Noe offisielt uttrykk for at det består krigstilstand mellom Norge og Det tyske rike, er så vidt vites, ikke avgitt av den tyske regjering eller dens organer». Lenger nede på side 18 skriver Castberg: «Noe sikkert om det tyske prinsipielle standpunkt vet man ikke.» - De norske avisers syn i juni-dagene 1940 har vel så stor interesse som Deutsche Zeitungs. Jeg nevner i farten Dagbladets leder 10/6-40: FRED I NORGE, Lofotpostens førstestedeoppslag samme dag: NORGE HAR OPPGITT KAMPEN, Fremtidens redaksjonelt 14/6: FORHOLDET ER DA AT NORGE IKKE Lenger ER I KRIG MED TYSKLAND, Arbeiderbladets lederoverskrift 15/6: KONGENS SYND MOT SITTE FOLK, Aftenposten: redaksjonelt 14/6: «- OG DETTE OKKUPERTE NORGE BEFINNER SEG ALTSÅ IKKE Lenger I KRIG MED TYSKLAND».

Krigsrettsdommer

Vedr. dette spørsmål henvises til Høyesteretts frifinnelse av

standrettsdommerne Latza m.fl. Se Aftenposten (morgenannr.) 4/2 1948: «Retten fant bl.a. at det ikke var i strid med folkeretten å anvende standrett under den situasjon som forelå...» Om rettsforhold under okkupasjon henvises til bl.a.: Deherpe: Essai sur le développement de l'occupation en droit international, Heyman: Das Besatzungsrecht, Code de Justice Militaire av 9. juni 1857, art. 62-64. Se også O.T. Røed: FRA KRIGENS FOLKE- RETT s. 74: «Efter den alminnelige folkerett må det antagelig være riktig å si at okkupanten kan forfølge foruten alle handlinger som setter hans sikkerhet på spill, overtredelser av de bestemmelser som han selv har gitt under forvaltningen av det okkuperte område». Jfr. i samme verk note 2 s. 160: «Vinteren 1945 meddelte den franske general de Tassigny offisielt at han anså seg berettiget til å skyte tyske gisler.»

«Elverumsfullmakten»

har jeg redegjort for i min artikkel her i avisen 7/7 f.å. Jeg kan bare påny henvise til Castbergs oppfatning om at den ikke ble vedtatt og til det faktum at forslagsstilleren Hambro tok avstand fra det syn at fullmakten ble vedtatt. Castberg i MINNER s. 96 skriver: «Under en samtale med Arne Ording tirsdag 16/1-45 bekreftet han at det ikke var vedtatt noen «Elverumsfullmakt». Når AP-mannen Ording innrømmet at det ikke forelå noen «Elverumsfullmakt» forekommer det meg merkeligvis at de som iallfall selv mener at de er Høyrefolk skal kjempe så intens for å utstyre en Arbeiderpartiregjering med en fullmakt som ifølge den statsrettskyndige Castberg ikke forelå. Når den redelige Johan Nygaardsvold i sine opptegnelser fra Londontiden åpent innrømmet at nordmennene i England bare ble «rådgivere og ærendsgutter» for de allierte militærledere, forekommer det meg besynderlig at såkalte Høyrefolk skal anstrenge seg så for å gjøre en AP-regjering, hvis medlemmer (ikke alle) var riddere av det brukte gevær, til en fantomregjering som «vant krigen».